یاد

به یاد زهرا شجاعی وزیست مؤمنانه‌اش

یاور همیشه مؤمن

شهیندخت مولاوردی
دبیرکل جمعیت حمایت از حقوق بشر زنان

از شمار دو چشم یک تن کم/ وز شمار خرد هزاران بیش

روح بلند سیاست‌مدار اصلاح‌طلب، بانوی الهام‌بخش و فرهیخته، زهرا شجاعیِ عزیزمان بعد از مدت‌ها همنشینی و مبارزه با درد و بیماری، از قفس تن رها شد و در جوار حق آرام گرفت و تاب و توان از کف همراهان و دوست‌دارانش ربود. اینک که بیش از سه دهه از آشنایی و آغاز همکاری‌مان می‌گذرد (از سال ۷۰ به بعد) که در سال ۷۷ به‌طور رسمی و جدی ادامه پیدا کرد، از باب قدردانی و ادای دین، وظیفه خود می‌دانم مروری کوتاه بر برخی دستاوردهای ایشان که در زمره اولین زنان ایرانی عضو هیئت دولت پس از انقلاب اسلامی است، در دوره هشت‌ساله مدیریت مرکز امور مشارکت زنان داشته باشم که از این لحاظ هم جزء اولین‌هاست که فرصت کافی برای ارائه خدمات ارزنده در اختیار داشته است. حضور زهرا شجاعی را در دولت‌های هفتم و هشتم و به یادگار گذاشتن کارنامه درخشان از عملکرد خود، بدون‌تردید باید متأثر از فضای حاکم بر جامعه آن روزهای ایران و گفتمان اصلاحات و ایده گفت‌وگوی تمدن‌ها و سیاست‌های توسعه‌مدارانه دولت مستقر هم تلقی کرد: تدوین و اجرای برنامه سوم توسعه در دولت اصلاحات که تحولی کمّی و کیفی در جاری‌سازی نگرش جنسیتی در برنامه‌های توسعه‌ای کشور محسوب می‌شود و مقدمات لازم را برای گنجاندن رویکرد عدالت جنسیتی در برنامه چهارم توسعه در سال ۸۲ و اواخر دولت دوم سیدمحمد خاتمی فراهم کرد؛ هرچند آن برنامه در دولت بعدی به کناری نهاده شد و قبل از آن واژه عدالت جنسیتی با پیگیری و به همت فراکسیون زنان مجلس هفتم از متن برنامه حذف شد! گذاشتن سنگ بنای امور زیرساختی و زیربنایی که نمونه آن پژوهش‌های بنیادین و کاربردی است و مشخصا پروژه بازپژوهی حقوق زن با ابتنای بر ظرفیت‌های فقه پویای شیعه؛ تشکیل کمیته ملی امحای خشونت علیه زنان که در ادامه منجر به انجام پروژه ملی بررسی خشونت خانگی علیه زنان در مراکز ۲۸ استان کشور شد؛ انجام امور کارشناسیِ برای ارائه لایحه الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون رفع همه اَشکال تبعیض علیه زنان به مجلس ششم؛ برگزاری یک دوره آموزشی حقوق انسانی زنان و دختران در سال ۷۹ با همکاری دفتر یونیسف در تهران تحت عنوان «اقدام محلی، تغییر جهانی»، با محتوای کاملا بومی‌شده؛ نهادسازی‌ها و نهادینه‌سازی‌هایی که برای امور زنان انجام شد، زمینه‌ساز بسیاری از تحرکات و تصمیمات در دولت‌های بعدی -هرچند اغلب با انگیزه و رویکردی متفاوت- شد (که نمونه آن وزارت زنان در دولت نهم بود) و در عمل حرکت حوزه زنان به مرور به سمت و سویی بود که از آن به رویکرد «برنامه، بودجه و آمار حساس به جنسیت» یاد می‌شود، که از کارویژه‌های سازوکارهای نهادین برای پیشرفت زنان در سراسر دنیاست؛ و همان‌طورکه در آیین نکوداشت «بانوی مدیریت، سیاست و اخلاق» برشمردم، این سال‌ها و نیز سال‌های بعد از آن، همکاری و همدمی با زنده‌یاد زهرا شجاعی در حوزه نهادهای غیردولتی و فعالیت‌های مدنی درس‌های فراوانی برای آموختنم داشت: تلاش برای آهسته و پیوسته رفتن، با سرعت مطمئنه، آرام، تدریجی و صبورانه؛ باور و ایمان به اثربخشی کار تیمی و شبکه‌ای و به عبارتی تشکل‌یابی و تشکل‌گرایی در نظر و مشارکت مؤثرشان در نهادسازی‌های مدنی و شکل‌گیری عملی برخی تشکل‌ها (ائتلاف اسلامی زنان، مجمع زنان اصلاح‌طلب و ائتلاف احزاب زنان اصلاح‌طلب (صدف) با چشم‌انداز تأسیس حزب فراگیر زنان)؛ اعتمادبه‌نفس و نیز اعتماد و میدان‌دادن به جوان‌ترها؛ پیگیری مداوم و تأکید و پافشاری بر دخالت زنان در مقدرات اساسی مملکت، شکستن سد مردانه سیاست و ارتقا و نهادینه‌سازی مشارکت سیاسی زنان، براساس‌این ظاهرشدن در قامت رجل سیاسی و داوطلبی برای انتخابات ریاست‌جمهوری اخیر، اوج سیاست‌ورزی زهرا شجاعی است؛ آن‌هم سیاست‌ورزی مادرانه و مدیریتی با نگاه زنانه که به آن باور و ایمان داشت و انصافا در کمپین «خانم رئیس‌جمهور» خوش درخشید و به سهم خود و در ادامه راه زنده‌یاد اعظم طالقانی بار دیگر در برابر تمامیت‌خواهان کژاندیش که قرن‌هاست زنان را از حق انسانی و الهی «تعیین سرنوشت» محروم کرده‌اند، قد عَلَم کرد. و از یاد نمی‌بریم و شهادت می‌دهیم بر رنج‌هایی که برد و آلام و دردهایی که از تخریب‌ها و تهمت‌ها و دروغ‌پراکنی‌ها بر عمق جان عزیزش ریشه دوانید و تا پایان عمر پربرکت خود نگرانی و دغدغه صلح و صلاح و اصلاح وطن با او بود.

و به‌عنوان عضوی از «جبهه اصلاحات ایران» و «ائتلاف احزاب زنان اصلاح‌طلب» شهادت می‌دهم که این بانوی اندیشمند و مصلح، پشتوانه‌ای محکم و یاوری همیشه مؤمن به آرمان‌های ناتمام اصلاح‌طلبی و عدالت جنسیتی بود و تا انتهای زیست مؤمنانه و انسانی خود به آن عشق ورزید و متعهد ماند.

هرگز نمیرد آنکه دلش زنده شد به عشق/
ثبت است بر جریده عالم دوام ما.

سیده زهرا شجاعی، فعال سیاسی اصلاح‌طلب، در هفتمین روز بهار ۱۴۰۳ از دنیا رفت

سیاست‌مداری که می‌خواست اولین رئیس‌جمهور زن ایران باشد

سامان موحدی‌راد

بهار ۱۴۰۳ با خبر فوت چهره‌ای شاخص در میان سیاست‌مداران اصلاح‌طلب و فعالان زن ایرانی همراه بود. دکتر سیده زهرا شجاعی که از چهره‌های شناخته‌شده دانشگاه بود و از دولت سیدمحمد خاتمی به بعد چهره شناخته‌شده سیاسی هم به حساب می‌آمد، در ۶۸ سالگی رخت از این دنیا بست. او که از مبارزان دوران انقلاب بود، بیشتر بابت پیگیری مطالبات زنان در ایران و در دوران سیدمحمد خاتمی و پس از آن شناخته می‌شد. همچنین حضور دانشگاهی او در دانشگاه تهران و دانشگاه الزهرا جزء جدایی‌ناپذیری از تعریف شخصیت او بود. زهرا شجاعی متولد ۱۳۳۵ در تهران بود که ریاست مرکز امور مشارکت زنان را در دولت سیدمحمد خاتمی برعهده داشت. او ازجمله فعالان سیاسی- اجتماعی و فعال حوزه زنان در جمهوری اسلامی ایران بود و در زمره اولین زنانی قرار دارد که در دولت ایران به کابینه راه یافته‌اند. زهرا شجاعی تحصیلاتش را در رشته علوم سیاسی در دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران آغاز کرده و دارای کارشناسی و کارشناسی ارشد علوم سیاسی و دکترای علوم سیاسی و مدیریت استراتژیک است. او علاوه بر فعالیت در حوزه زنان، از فعالان سیاسی تشکیلاتی است و ریاست مجمع زنان اصلاح‌طلب را در کارنامه خود داشت. او در مدت فعالیت اجتماعی خود مشاور وزیر آموزش و پرورش، مشاور وزیر کشور، رئیس کمیسیون امور بانوان و از سال ۱۳۶۷ تا ۱۳۸۴ عضو شورای فرهنگی-اجتماعی زنان بوده بود. شجاعی همچنین دو سال ریاست این شورا را نیز برعهده داشت. او در دولت‌های هفتم و هشتم به مدت هشت سال، ریاست مرکز امور مشارکت زنان را برعهده داشته است. زهرا شجاعی بعد از دولت اصلاحات هم در عرصه سیاست ایران باقی ماند و در انتخابات ریاست‌جمهوری سال ۱۴۰۰ نام‌نویسی کرد که همچنان که پیش‌بینی می‌شد، صلاحیتش از سوی شورای نگهبان رد شد. همان‌طورکه اشاره شد، خانم شجاعی چهره‌ای دانشگاهی هم بود و از تألیفات او می‌توان به «قدس ایران»، «برای زنان فردا» و «زن در عصر خاتمی» اشاره کرد.

نماینده دانشجویان در استقبال از امام

بهمن سال ۱۴۰۰ حضور چند فعال زن اصلاح‌طلب ازجمله مرحومه زهرا شجاعی در برنامه جهان‌آرای شبکه افق با حاشیه‌هایی همراه بود. آنها قرار بود به این برنامه بروند و به اتهام‌زنی‌ها درباره مسئولان زن دولت اصلاحات پاسخ دهند؛ اما از آنجایی که می‌دانستند احتمالا بخش زیادی از صحبت‌های‌شان در این برنامه قابل‌پخش نیست، به دفتر «شرق» آمدند و موضوعاتی را مطرح کردند. این گفت‌وگو که در روزهای دهه فجر آن سال در «شرق» انجام شده بود، با خاطره جالبی از سوی مرحوم شجاعی همراه بود.

او در گفت‌وگو با «شرق» در این زمینه گفت: «یادِ خاطره ۱۱ بهمن ۱۳۵۷ افتادم که در آن روز من به‌عنوان یک دانشجو چه شوق و اشتیاقی داشتم که قرار است فردا صبح به فرودگاه بروم و در مراسم استقبال از امام به‌عنوان نماینده دانشجویان دانشکده حقوق شرکت کنم. حالا امروز باید دور هم پشت این میز بنشینیم و درباره اتهاماتی که از سوی یک‌سری از کارشناسان نوپا و تازه وارد عرصه‌شده مطرح شده است، پاسخ بدهیم و به این مسئله بپردازیم».

شجاعی همچنین پیش‌تر در یکی دیگر از گفت‌وگوهایش با «شرق» باز هم اشاره‌ای به فضای سال‌های منتهی به انقلاب داشت و درباره اینکه او به‌عنوان دختر یک خانواده مذهبی در سال‌های پیش از انقلاب اجازه ورود به دانشگاه پیدا کرده بود، گفته بود: «من ورودی ۱۳۵۴ به دانشگاه تهران هستم. من رفتن خودم به دانشگاه را مدیون مجوز مرحوم آقای مهدوی‌کنی هستم؛ چون با وجودی که ما مدرسه رفتیم، دبیرستان علوی درس خواندیم، مدرسه اسلامی دیپلم هم گرفتیم؛ اما سد بزرگ دانشگاه جلوی راه‌مان بود. دختر؟ از خانواده مذهبی برود دانشگاه؟ چون تلقی‌ای از دانشگاه وجود داشت که البته این تلقی خیلی هم بی‌اساس و بی‌پایه نبود.

اما همین روشنفکران مذهبی و روحانیان آینده‌نگر و شاگردان امام که یکی‌اش هم آقای مهدوی‌کنی بودند، این مجوز را دادند. پدر من هم رفتند خدمت آقای مهدوی‌کنی. یک جلسه هیئت مذهبی به نام احباب الحسین وجود داشت که پدر من عضو آن هیئت بودند و آقای مهدوی‌کنی هم سخنران آن هیئت بودند.

پدر من نگران افکار عمومی دوستانش و اعضای هیئت بود که اگر اینها بفهمند که دختر آقای شجاعی رفته دانشگاه، چه می‌شود؟ چه جوابی بدهد؟ آقای مهدوی در همان جلسه سخنرانی می‌کند و در جمع مطرح می‌کند که حالا در سال ۱۳۵۴ دختران‌مان و خانم‌های‌مان باید بروند و درس بخوانند و تمجید می‌کند از من. اینها زمینه‌ساز شد برای اینکه این نسل وارد دانشگاه شوند. من در سال ۱۳۵۴ وارد دانشگاه شدم که در آن زمان سه نفر با چادر بودیم».

۱۰ سال بعد از انقلاب یادشان افتاد زنانی هم وجود دارند

زهرا شجاعی در همه سال‌های فعالیتش به‌عنوان یک سیاست‌مدار زن اصلاح‌طلب منتقد کاهش حضور اجتماعی و مشارکت زنان در ایران پس از انقلاب بود. او در یکی از گفت‌وگوهایش با «شرق» گفت:

«ما بعد از پیروزی انقلاب دیدیم همان ۲۰ زنی که گفتم در مجلس پیش از انقلاب بودند، یک‌دفعه در اولین دوره مجلس شورای اسلامی شده‌اند چهار تا. این قابل بررسی و تحلیل است که چرا چنین اتفاقی افتاد. در سطح نخبگان، مشارکت سیاسی نخبگان زن به لحاظ کمّی کم شد و این روند تا حالا هم ادامه داشته و رشد کندی دارد. چهار نماینده زن دور اول، دور دوم هم چهار نفر، بعد شد پنج نفر، بعد شد ۹ نفر، بعد ۱۴ نفر. بعد از مجلس پنجم دوباره افت پیدا کرد تا الان که بالاخره شد ۱۷ نفر که در مقایسه با دوره‌های قبل آمارش بیشتر است. در حوزه فرهنگ و هنر، حضور زنان در عرصه موسیقی، در هنر سینما و دیگر رشته‌های هنری افزایش پیدا کرده، موفقیت‌هایی که زنان در جشنواره‌های بین‌المللی دارند بیشتر شده، آرام‌آرام حضور دختران در مجامع بین‌المللی و فعالیت‌شان در حوزه‌های مختلف ورزشی رو به رشد است. محدودیت در یک زمینه، نباید ما را از پیشرفت غافل کند. بله، ما فقط در یک دوره فرمانده نظامی زن داشتیم، خانم دباغ که خدا رحمت‌شان کند. ایشان فرمانده سپاه همدان شدند». او در بخش دیگری از صحبت‌هایش هم می‌گوید که مسئله زنان بعد از پیروزی انقلاب به‌طور کامل فراموش شده بود و سال‌ها بعد از پیروزی انقلاب برای سیاست‌مداران زن، مسئله زنان مطرح شد. او در یکی از گفت‌وگوهایش با «شرق» گفت: «ببینید، جمهوری اسلامی ایران که به پیروزی رسید، با وجود حضور مؤثر، گسترده، سازنده و تعیین‌کننده زنان در پیروزی انقلاب اسلامی و تحقق نظام جمهوری اسلامی ایران و تداوم آن و هشت سال دفاع مقدس، یک‌مرتبه از زنان غافل شد. حاکمیت بعد از ۱۰ سال، به این فکر افتاد که راستی، زن‌ها هم هستند و باید فکری هم به حال زنان کرد. یک جایی، یک نهادی، بخشی؛ اصلا باید برای زنان مستقل فکر کرد و نمی‌شود بگوییم اگر ما همه جا زنان و مردان را با هم می‌بینیم و یکسان می‌بینیم، پس چرا چهار تا نماینده زن در مجلس؟ چرا ۵۰ درصد نه، چرا ۳۰ تا نه؟

اگرچه این مسئله جای بحث دارد؛ یعنی هیچ قانونی تعیین نکرده‌اند که چهار نفر؛ ولی وقتی که در فهرست جامعه روحانیت مبارز، در فهرست رسمی کشور، در فهرست حزب جمهوری اسلامی شما از ۳۰ نفر یا ۲۰ نفر، چهار خانم می‌گذاری؛ یعنی اینکه چهار خانم می‌روند مجلس؛ بنابراین یک دهه گذشت تا به این فکر افتادند که تازه بیاییم یک جایی را ایجاد کنیم که راجع به زنان یک فکری کنیم».

انتخابات ریاست‌جمهوری و رد صلاحیت

سیده‌زهرا شجاعی در انتخابات ریاست‌جمهوری سال ۱۴۰۰ نام‌نویسی کرده بود؛ در انتخاباتی که به دلیل اعمال نظر شورای نگهبان اصلاح‌طلبان سردرگم و چندپاره به میدان آمده بودند، یک کاندیدای زن می‌توانست اقبال بیشتری داشته باشد؛ اما از سابقه عملکرد شورای نگهبان با کاندیداهای زن ریاست‌جمهوری در ایران و تفسیرها از عبارت «رجل سیاسی» می‌شد حدس زد که شجاعی تأیید صلاحیت نمی‌شود که چنین هم شد. او در واکنش به رد صلاحیتش در بیانیه‌ای اعلام کرد: «انتخابات ریاست‌جمهوری در حالی به روزهای اوج می‌رسد که کشور اسلامی ما با ازدست‌دادن فرصتی تاریخی در رقابتی برابر میان زنان و مردان از یک سو و احزاب مختلف از سوی دیگر، در کورانی از مشکلات معیشتی قرار گرفته است؛ مشکلاتی ناشی از تحریم‌های ناعادلانه و اصرار بر سیاست‌های نخ‌نماشده که ایران را به انزوا کشانده است؛ بنابراین ضمن سپاس و ابراز ارادت به همه دوستان و هم‌وطنان عزیز که با حمایت خود از کاندیداتوری زنان در انتخابات ریاست‌جمهوری به معنای واقعی کلمه، به عینیت‌بخشی مفهوم عدالت جنسیتی کمک کردند، از خداوند متعال برای مردم و کشورم صلح، آشتی و آرامش و عزت و سربلندی طلب می‌کنم».

نگاه

زهرا شجاعی و جنبش زنان ایران

نیره توکلی
جامعه‌شناس و پژوهشگر مطالعات زنان

درگذشت زهرا شجاعی این سیاست‌مدار و کنشگر حقوق زنان تسلیت بادا. شاید اولین چیزی که باید درباره زهرا شجاعی از خودمان بپرسیم این است که آیا او بخشی از جنبش زنان در ایران محسوب می‌شود؟ در پاسخ، باید نگاهی به عملکرد او داشته باشیم.

به نظر من مهم‌ترین اقدام زهرا شجاعی برای زنان ایرانی، که هنوز هم آثار آن دیده می‌شود، نهادسازی برای زنان بود. در دورانی که در سال‌هایی زنان را بیشتر با عبارت‌هایی مانند «خواهر» یا «مادر» خطاب می‌کردند و در سایه همین عنوان‌ها موجودیت مستقل زنان و خود واژه «زن» و به تبع آن، مطالبات زنان نادیده گرفته می‌شد، او با مطرح‌کردن پیشنهاد تأسیس نهاد زنان ریاست‌جمهوری و راهیابی به سطوح نسبتا بالای مدیریت در کابینه سیدمحمد خاتمی، نهادی ماندگار را برای زنان ایرانی ایجاد کرد. اگرچه در دوران رؤسای جمهوری بعد تغییر نام پیدا کرد، سنگ‌بنایی شد برای شناخت دغدغه زن‌های ایرانی و پیگیری آنها. نخستین بار این زهرا شجاعی بود که «مرکز امور مشارکت زنان» را در کابینه یک رئیس‌جمهور راه‌اندازی و مطالبات «زنان» و «بانوان» ایرانی را پیگیری کرد.

چنان‌که می‌بینیم این مسئله‌یابی و نهادسازی چنان دقیق و مؤثر بود که حتی با گذشت دهه‌ها و روی‌کارآمدن دولت‌هایی کاملا در خلاف جهت و نظر دولت اصلاحات هم بنای این نهاد برچیده نشد. گیریم عنوان این مرکز در دولت‌های احمدی‌نژاد به «مرکز امور زنان و خانواده» تغییر پیدا کرد اما از بین نرفت و بعدها در ساختار سیاسی حتی این نهاد به معاونت ریاست‌جمهوری تبدیل شد و اکنون با عنوان «معاونت امور زنان و خانواده» شناخته می‌شود و اصل نهاد پابرجاست. این شاید یکی از مهم‌ترین میراث‌های زهرا شجاعی و فعالان حقوق زنان در آن دهه‌ها برای زنان ایرانی بود.

در سال‌های بعد هم می‌بینیم که زهرا شجاعی همچنان دغدغه زنان را درک می‌کرد و حتی در سال‌های اخیر به‌درستی از پیگیری مطالبات برآورده‌نشده زنان دفاع کرد.

ادامه در صفحه ۱۰

جدول ۴۷۴۰ طراح: بیژن کورانی

افقی:
۱- تبریک ما را در آستانه سال جدید پذیرا باشید- از هفت‌سین نوروزی ۲- واحد اندازه‌گیری سرعت هواپیما- پارسای دیرنشین- فاقد تجربه لازم ۳- نوعی سالاد- رمانی نوشته احمد محمود ۴- انجمن بین‌المللی حمل‌ونقل هوایی- زشت- کدخدا ۵- در بیان علت به کار می‌رود- صدا- عددی یک‌رقمی ۶- ارابه- طمانینه- تکرار حرفی ۷- خودروی فرانسوی- رمان تاریخی شولوخف روسی- سنجش ۸- گرسنه- لیز و چسبناک- زیبارو ۹- موش خرما- افتخار و سرافرازی- ناسزاگویی ۱۰- مخفف اگر- دسته پیستون اتومبیل- پادشاهان مصر قدیم ۱۱- کنار، پهلو- نوعی قایق چوبی- موشواره کامپیوتر ۱۲- هشتمین ماه میلادی- زین و برگ اسب- نوعی نارنگی ۱۳- سنگر- رادار ۱۴- جنس بعضی از ظروف آشپزخانه- حفاظ راه‌پله- از گناهان کبیره ۱۵- قراردادشده- از سنت‌های نیکوی ایرانیان در ایام نوروز

عمودی:
۱- معادل فارسی مونیتور- لقبی در هندوستان- تکرار یک حرف۲- بلندمرتبه- ملون- ناپایدار ۳- سستی و بی‌حالی- از القاب اشرافی زنان اروپایی- غله پاک‌کن ۴- اسب بارکش- گوارا باد- افسانه‌گو ۵- لباس رزم- ابزار نجاری- شناکردن ۶- من و شما- روحانی یهودی- قصه عامیانه- نصیحت ۷- مربوط به فصل اول سال- پروتئین سفیده تخم‌مرغ ۸- جاویدان، همیشگی- قیمت مطلوب- هر بخش از مسابقه تکواندو ۹- عنوانی اشرافی در هند- خوش‌چهره ۱۰- گنج- نوعی تسهیلات بانکی- کرانه‌های آسمان- خرس فلکی ۱۱- پیکر- از وسایل حمل‌ونقل درون‌شهری- از بند رسته ۱۲- ساییده- لاشه گوشت- باز را خنثی می‌کند ۱۳- زن ساکن صومعه- از پیامبران الهی- پروردگار ۱۴- گروه هم‌سرایان- بالابردن پرچم- نیست‌شونده ۱۵- ضربه سر در فوتبال- شجاع- فرودگاه تهران

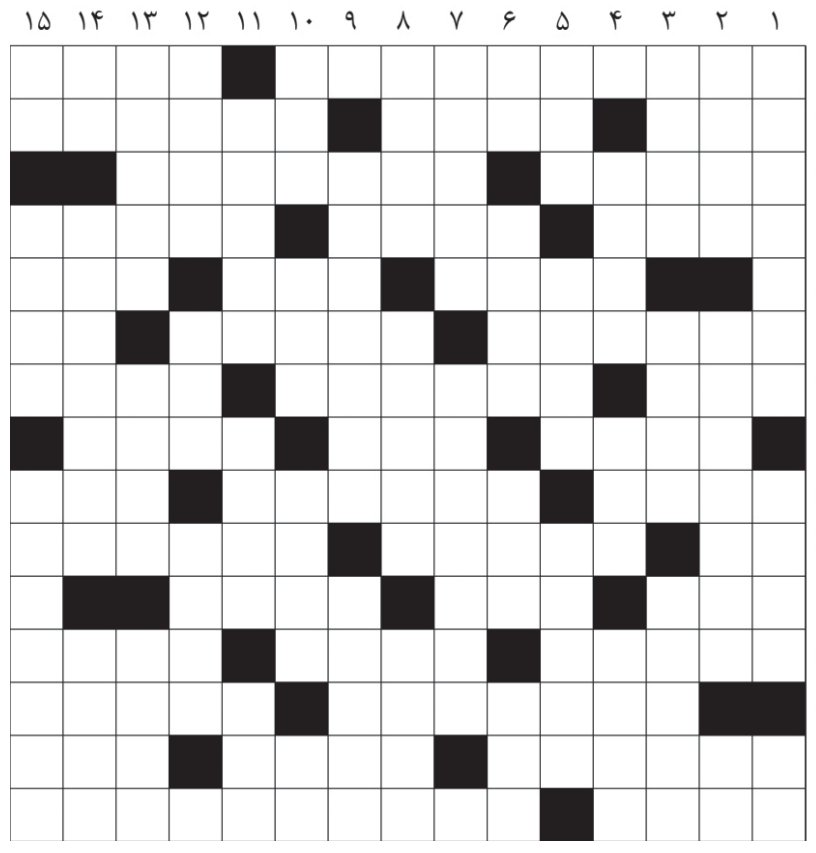

حل سودوکو ۳۷۳۵

۱	۴	۸	۲	۳	۵	۹	۷	۶
۶	۵	۳	۷	۹	۴	۲	۱	۸
۹	۷	۲	۸	۱	۶	۴	۳	۵
۳	۲	۷	۹	۶	۸	۱	۵	۴
۸	۹	۱	۴	۵	۲	۷	۶	۳
۵	۶	۴	۱	۷	۳	۸	۲	۹
۲	۳	۹	۶	۸	۱	۵	۴	۷
۷	۱	۵	۳	۴	۹	۶	۸	۲
۴	۸	۶	۵	۲	۷	۳	۹	۱

۶	۲	۱	۸	۹	۵	۷	۳	۴
۵	۳	۷	۶	۴	۲	۹	۱	۸
۴	۸	۹	۱	۳	۷	۶	۵	۲
۳	۵	۸	۴	۶	۱	۲	۹	۷
۱	۶	۴	۷	۲	۹	۳	۸	۵
۷	۹	۲	۳	۵	۸	۱	۴	۶
۸	۴	۳	۲	۷	۶	۵	۱	۹

حل جدول ۴۷۳۹

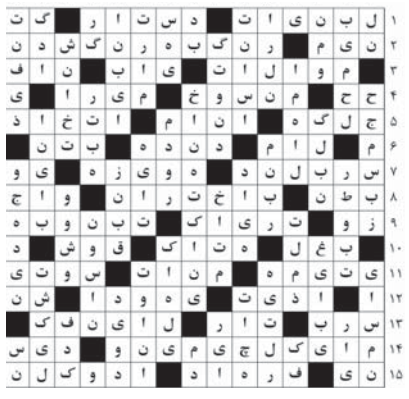

سودوکو سخت ۳۷۳۶

		۱			۲	۴		
۴			۹	۸		۳		
							۷	۹
	۵			۳		۸	۱	۲
۱	۸	۹		۵			۴	
۳	۶							
		۲		۶	۸			۴
		۸	۳			۷		

زمان پیشنهادی: ۴۰ دقیقه

قانون‌های حل جدول سودوکو
۱- در هر سطر و ستون باید اعداد یک تا ۹ نوشته شود. بدیهی است که هیچ عددی نباید تکرار شود.
۲- در هر مربع ۳×۳ اعداد یک تا ۹ باید نوشته شود و در نتیجه هیچ عددی نباید تکرار شود.

سودوکو ساده ۳۷۳۶

۷		۸	۵			۱	۶	
۶			۳				۲	
		۹	۱		۶	۳	۷	۵
۵					۱	۷		
	۸			۵			۱	
		۷	۶					۲
۱	۹	۵	۴		۳	۲		
	۲				۵			۷
	۷	۳			۲	۵		۱

زمان پیشنهادی: ۲۰ دقیقه

سودوکو
سودوکو Sudoku یک واژه ترکیبی ژاپنی به معنای عددهای بی‌تکرار است و امروزه به جدولی از اعداد گفته می‌شود که به عنوان یک سرگرمی رایج در نشریات کشورهای مختلف به چاپ می‌رسد.